

Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes¹ – Dr. habil. Varga János²

A készpénztől a digitális megoldásokig: fizetési preferenciák változása generációs metszetben?

ÖSSZEFOGLALÁS

A fizetési szokások szorosan kapcsolódnak a társadalmi, gazdasági és technológiai környezethez. Az elmúlt évtizedben a készpénz szerepe visszaszorult, miközben a bankkártyás, mobilos és online fizetések egyre elterjedtebbé váltak. A fizetési mód választását azonban nemcsak a technológia határozza meg, hanem olyan tényezők is, mint az életkor, a generációs különbségek, az iskolai végzettség, a digitális hozzáférés, a pénzügyi ismeretek és a technológiába vetett bizalom. A fiatalok könnyebben alkalmazzák a digitális megoldásokat, míg az idősebbek körében továbbra is erős a készpénzhasználat. A magasabb végzettségűek körében gyakoribbak az elektronikus fizetési formák, míg az alacsonyabb végzettségűek inkább a készpénzt részesítik előnyben. A fizetési szokások vizsgálata rávilágít a pénzügyi kultúra, a biztonságérzet és a társadalmi háttér szerepére, és alapot ad a szolgáltatók és döntéshozók számára célzott fejlesztések és edukációs programok kialakításához. A tanulmány célja a fizikai vásárlások során használt fizetési módok generációs és iskolai végzettség szerinti feltérképezése, amely segíti a pénzügyi viselkedés társadalmi meghatározottságának mélyebb megértését.

Kulcsszavak: fizetési szokások, digitális fizetés, készpénzhasználat, generációs különbségek, pénzügyi kultúra

JEL-kódok: D14, E42, G53, Z13

BEVEZETÉS

A társadalmi és technológiai változások gyors üteme alapvetően formálja át mindennapi életünket (Parviainen et al., 2022), beleértve a pénzgazdálkodás legapróbb, mégis meghatározó mozzanatait is. A fizetések digitalizációja nem elszigetelt jelenség, hanem globális trend, amely a gazdasági folyamatok mellett közvetlenül befolyásolja a társadalmi struktúrákat, a pénzügyi kultúra fejlődését és a generációk közötti különbségek alakulását a fogyasztási és a pénzügyi döntések terén egyaránt (Martin, 2008; Bondar et al., 2017; Garai-Fodor, 2023; Garai-Fodor – Jackel, 2024). Ebben a kontextusban a fizetési szokások vizsgálata nem pusztán pénzügyi-technológiai kérdés, hanem egyben társadalomtudományi relevanciával bíró kutatási irány is. Ma már az egyenlőtlenségek nem kizárólag a jövedelmi helyzetet illetően kristályosodnak ki. A tudás és a tudatosság tekintetében is egyre nagyobb szakadékok alakulnak ki a társadalom különböző rétegei között. A döntés, hogy

valaki készpénzzel, bankkártyával vagy mobiltelefon segítségével fizet, egyszerre jelzi az adott egyén technológiai hozzáférést, pénzügyi tudatosságát és társadalmi beágyazottságát. Ezért a fizetési módok elemzése túlmutat a tranzakció technikai dimenzióján (Deuffhard et al., 2015), betekintést nyújt generációs tapasztalatokba, kulturális mintázatokba és a társadalom digitális egyenlőtlenségeibe is. Az oktatás, a munkaerőpiaci helyzet és az anyagi biztonság mind hatással vannak arra, hogy az egyének melyik fizetési formát részesítik előnyben, ezáltal a kutatás eredményei nemcsak a pénzügyi szolgáltatók és döntéshozók, hanem a tágabb társadalom számára is relevánsak lehetnek. Napjainkban, amikor a pénzügyi kultúra fejlesztése egyre hangsúlyosabb célkitűzés mind nemzetgazdasági, mind európai uniós szinten, kiemelt szerepet játszik annak megértése, hogy a különböző társadalmi csoportok hogyan viszonyulnak a fizetések digitalizációjához (Stolper – Walter, 2017). Mindez hozzájárulhat ahhoz, hogy a pénzügyi szolgáltatások inkluzívabbak, a felhasználók számára átláthatóbbak és biztonságosabbak legyenek. A tanulmány különös hangsúlyt helyez a generációs és iskolai végzettség szerinti eltérések vizsgálatára, amely révén nemcsak a technológiai adaptáció általános folyamata válik érthetőbbé, hanem világosabbá válik az is, milyen mélyebb társadalmi mintázatok húzódnak meg a fizetési döntések mögött. A vizsgálat alapvetően arra keres választ, hogy miként válik a technológiai fejlődés a mindennapi pénzügyek természetes részévé, s e folyamatban milyen különbségeket rajzolnak ki a generációk, a társadalmi státusz és az oktatottság szintjei.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A fizetési szokások a társadalomtudományi vizsgálatok egyik olyan területét jelentik, amely az utóbbi években rendkívül nagy figyelmet kapott a gazdasági digitalizáció, a pénzügyi innovációk és a fogyasztói magatartás változása miatt (Ingale – Paluri, 2022). Ez lényegében azt jelenti, ahogy az egyének és a háztartások a mindennapi élet során pénzügyi tranzakcióikat lebonyolítják. Ezek a szokások nem pusztán technikai megoldásokat takarnak – például készpénz, bankkártya, mobilfizetés vagy online átutalás formájában –, hanem tükrözik az egyének értékrendjét, kockázati percepcióját és technológiai nyitottságát is (Novitasari et al., 2021). A fizetési szokásokat ezért érdemes komplex társadalmi mintázatok részeként szemlélni, amelyek egyszerre befolyásolják a pénzügyi kultúra fejlődését, a generációs dinamika alakulását és a társadalmi egyenlőtlenségek megjelenését. A fizetési szokások változását több dolog meghatározza egyszerre (Seretidou, 2025), de három terület mindenképpen kiemelkedik. Az egyik a technológia változása

¹ Egyetemi tanár, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest, kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu

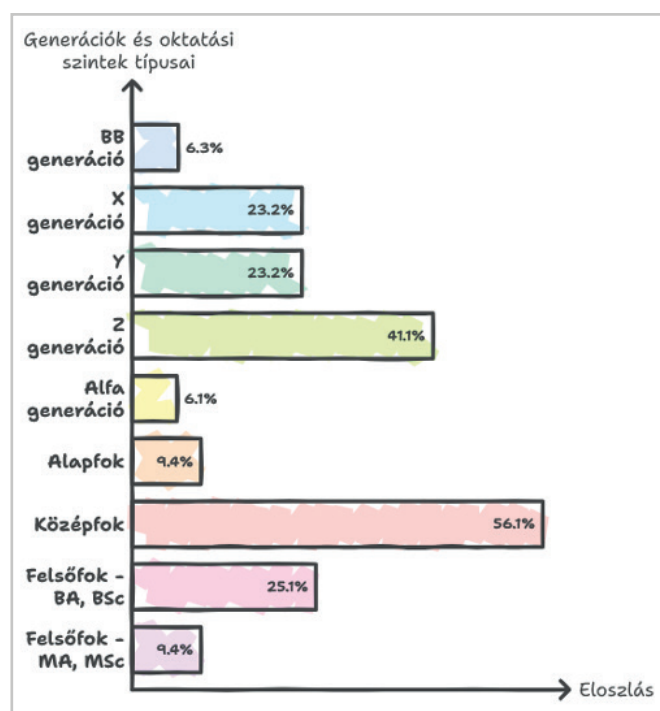
² Egyetemi docens, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest, varga.janos@kgk.uni-obuda.hu

és az innováció diffúziója (Meier et al., 2022). Ez lényegében azt fejezi ki, hogy mely társadalmi rétegek, milyen sebességgel képesek beépíteni mindennapjaikba az új fizetési technológiákat. A másik ilyen terület a pénzügyi biztonság és a bizalom. Ez azt taglalja, hogy a fizetési formák közötti választás mennyire függ a fogyasztói bizalomtól és az észlelt kockázatoktól (Nogueira et al., 2024). A harmadik befolyásoló tényezőt pedig a társadalmi és generációs különbségek jelentik, amelyek szoros kapcsolatot mutatnak a pénzügyi tudatosság milyenségével. A generációs korcsoportokat az a rendezőelv határozza meg, hogy a közös társadalmi tapasztalatok, a történelmi-gazdasági események és a kulturális mintázatok mentén milyen közös értékek formálták az egyes korcsoportok gondolkodását. Ilyen rendező elv például a digitális eszközök elterjedése is. Így érthetővé válik, hogy miért különbözik gyökeresen a digitális fizetési megoldásokhoz való viszony egy olyan generáció esetében, amely már internetes környezetben nőtt fel, szemben azokkal, akik ifjúkorukat még egy alapvetően analóg gazdasági térben éltek meg (Rehman – Mía, 2024). A fiatalabb nemzedékek általában nagyobb mértékben integrálják életükbe az érintésmentes fizetést, az okostelefonos alkalmazásokat és az online banki környezetet, míg az idősebb generációk körében erősebb az igény a megszokott, kézzelfogható és biztonságot sugárzó készpénzhasználat iránt (Kaiser – Lusardi, 2024). Ez a különbség azonban nem pusztán életkori sajátosság, hanem mélyebb kulturális és tanulási mintázatok eredménye. Az iskolai végzettség szintje szintén meghatározó tényező a fizetési módok preferenciálásában (Zentai et al., 2024). A magasabb végzettségűek többnyire nemcsak könnyebben hozzáférnek a digitális technológiákhoz, hanem kritikusabban és tudatosabban is képesek alkalmazni azokat. Ezek együttesen alapvetően befolyásolják a pénzügyi tudatosság mindenkori szintjét az egyéneknél. A tudatossághoz egyszerre kell a pénzügyi ismeret, az egyének attitűdje, valamint magatartása is, amelyek meghatározzák a pénzügyekkel kapcsolatos döntéseiket is (Chaulagain, 2015). A fizetési szokások nem önmagukban álló gyakorlati megnyilvánulások (Sivaruban, 2021), hanem a pénzügyi kultúra szerves elemei, amelyeket alakítanak a generációs tapasztalatok és az iskolai végzettség által meghatározott társadalmi helyzetek. Okozati kapcsolat is tetten érhető. A magasabb iskolai végzettség jellemzően fejlettebb pénzügyi kultúrát eredményez, amely elősegíti az új fizetési megoldások alkalmazását, míg a generációs különbségek olyan életkori és kulturális tényezőket hoznak be a kutatás terébe, amelyek jelentős mértékben magyarázzák az eltérő fizetési magatartást. A digitális fizetés használata ott képes széles körben elterjedni, ahol a társadalmi bizalom szintje magasabb, a pénzügyi kultúra fejlettebb, és a technológiai hozzáférés közösségi szinten is biztosított. A fejlettebb digitális fizetési infrastruktúrával rendelkező gazdaságokban az iskolázottság és a generációs hovatartozás kevésbé éles különbségeket mutat, míg a kevésbé fejlett régiókban ezek a tényezők markánsan meghatározzák a fizetési formákhoz való hozzáférést és azok elfogadottságát (Lusardi – Messy, 2023). A pénzügyi tudatosság erősítése és társadalmi szintű fejlesztése azonban valóban a gazdaság és a társadalom versenyképességét is meghatározó tényező (Lusardi, 2019; Lone – Bhat, 2022). A téma kutatása gyakorlati jelentőséggel bír, hiszen hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyi szolgáltatók, a döntéshozók, valamint az oktatási rendszerek olyan programokat és megoldásokat dolgozhassanak ki, amelyek elősegítik a társadalom minél szélesebb

rétegeinek sikeres adaptációját a digitális gazdaság és a korszerű pénzügyi megoldások világába (Suri – Jindal, 2022). A kutatásoknak nemcsak arra kell rávilágítania, hogy milyen a pénzügyi tudatosság szintje a társadalom tagjaiban, hanem arra is, hogy például az oktatási rendszer (Romero – Martine-Roman, 2012) vagy a gazdaságpolitika milyen formában tudná segíteni a pénzügyi tudatosság erősödését.

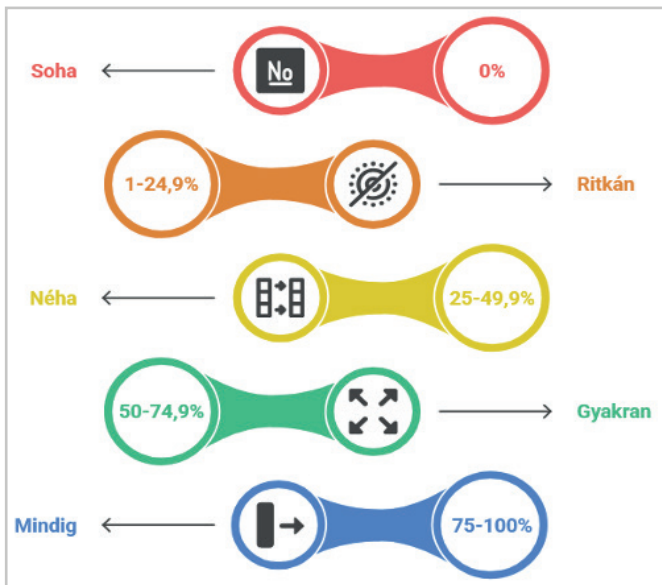
MÓDSZER

A kutatás alapjául szolgáló minta egy 2025-ben zajlott, kvantitatív megközelítéssel, kérdőíves adatgyűjtés formájában törtéző vizsgálat volt. A vizsgálat célja a generációs és végzettségi különbségek feltárása volt, a fizikai térben történő vásárlásoknál alkalmazott fizetési módok tekintetében. Az adatgyűjtéshez *előtesztelt, sztenderdizált kérdőívet* alkalmaztunk, amely kizárólag *zárt kérdéseket* tartalmazott a jobb statisztikai értékelhetőség, elemezhetőség miatt. Az előtesztelés során a kérdőívet egy kisebb mintán próbáltuk ki, hogy ellenőrizzük a kérdések egyértelműségét, a válaszadási hajlandóságot, valamint a válaszok konzisztenciáját. Az így kapott visszajelzések alapján finomítottuk a kérdőívet, biztosítva annak *validitását és reliabilitását*. A kutatásban való részvétel *önkéntes és anonym* volt. A válaszadók előzetesen tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról, az adatkezelés módjáról, valamint arról, hogy bármikor megszakíthatják a részvételt. A kutatás során *teljes mértékben betartottuk a GDPR előírásait*, különös tekintettel az adatbiztonságra, az adatok tárolására és az érintettek jogaira. Az adatokat titkosított formában tároltuk, és kizárólag kutatási célokra használtuk fel. A kérdőívben nem kérdeztünk szenzitív adatokra, és nem sértettük meg a kutatásetikai elveket. A mintavételhez a *hólabda módszert* alkalmaztuk magvakkal, amely különösen hasznos nehezen elérhető vagy speciális célcsoportok esetén. A módszer lényege, hogy a kutatók kezdetben néhány kulcsszereplőt kérnek fel a részvételre, akik ezt követően saját kapcsolati hálójukból ajánlanak további válaszadókat. Ez a láncreakciós mintavételi technika

1. ábra: A minta összetétele

Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854, NapkinAI általi szerkesztés

2. ábra: Az alkalmazott skála értékek a fizetési szokások vizsgálatánál

Forrás: NapkinAI általi szerkesztés

ka lehetővé teszi a minta fokozatos bővítését, különösen olyan populációk esetén, amelyek nem érhetők el hagyományos mintavételi eljárásokkal. Bár a hólabda módszer nem biztosít teljes reprezentativitást, lehetőséget ad a célcsoport mélyebb megértésére és a társadalmi hálózatok szerepének vizsgálatára. Az adatokat SPSS 26.0 és Excel programokkal elemeztük, leíró statisztikák és kereszttábla elemzés segítségével. A belső hatások feltárása miatt Pearson-féle Chi-négyzet értékkel és a Cramer-féle V együtthatóval is számoltunk. A kutatás eredményei hozzájárulnak a generációs és végzettségi különbségek jobb megértéséhez, és alapot nyújtanak további kvalitatív vizsgálatokhoz a fizetési szokások jobb megértése érdekében.

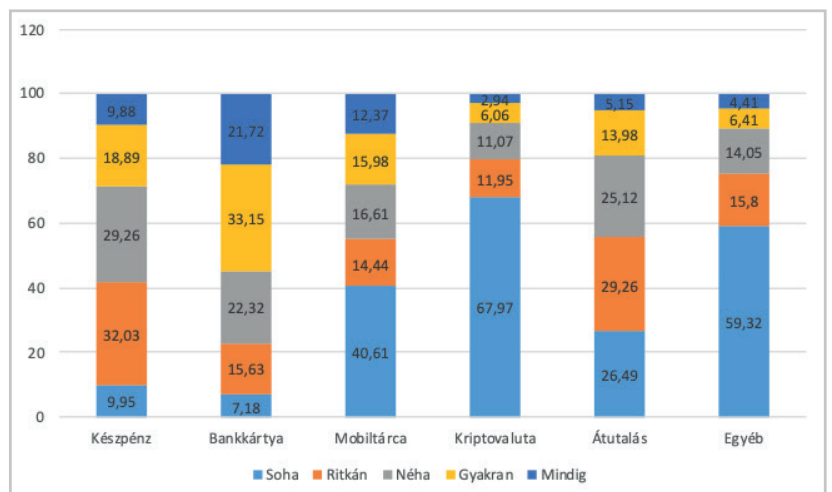
EREDMÉNYEK

Első lépésként arra voltunk kíváncsiak, hogy a mintába bevont válaszadók a megadott fizetési módokat milyen gyakorisággal használják. Ehhez a megoszlásokat vettük górcső alá, és az alábbi kategóriákkal számoltunk, melyet az lenti ábra vizualizál:

A fizikai vásárlások során alkalmazott fizetési szokások vizsgálata alapján jól kirajzolódnak bizonyos trendek és belső összefüggések, amelyek tükrözik a társadalmi és technológiai változásokat. A válaszadók körében a leggyakrabban használt fizetési mód a bankkártya, amelyet a megkérdezettek jelentős része rendszeresen alkalmaz. A válaszadók több mint fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran vagy mindig bankkártyával fizet, míg csupán kis arányban vannak azok, akik soha nem használják ezt a lehetőséget. Ez az eredmény összhangban áll az általános hazai és nemzetközi trendekkel, ahol a kártyás fizetés a legelterjedtebb, különösen a POS-terminálok széles körű elérhetősége és a banki digitalizáció miatt. Ezzel szemben a készpénzhasználat visszaszorulóban van, de még mindig jelentős szerepet tölt be. Erre számos törekvés látható, hiszen a készpénzzel való fizetés, annak tárolása, szállítása, őrzése és előállítás nagy terhet jelent a gaz-

daság szereplőire. A készpénz visszaszorítására vonatkozó törekvés egyben a fekete gazdaság visszaszorítását is célozza, így többes célt szolgál az. A válaszadók közel egyharmada ritkán, egy másik harmada néha használ készpénzt, míg a rendszeres használat aránya alacsonyabb. Ez a megosztottság arra utal, hogy bár a digitális fizetési módok térnyerése látványos, a készpénz továbbra is fontos szerepet játszik, különösen az idősebb generációk vagy alacsonyabb digitális hozzáféréssel rendelkező társadalmi csoportok körében, ami a pénzügyi kultúra eltérő mivoltára utal. A mobil tárcák használata szintén növekvő tendenciát mutat, de még nem vált általánossá. A válaszadók jelentős része egyáltalán nem használja ezt a fizetési módot, ugyanakkor egy kisebb, de figyelemre méltó csoport gyakran vagy mindig alkalmazza. Ez a megosztottság arra utal, hogy a mobilfizetés elsősorban a fiatalabb, technológiailag nyitottabb generációk körében terjed, és a jövőben várhatóan tovább növekszik az elfogadottsága, különösen az NFC-alapú megoldások és az okostelefon-penetráció növekedésével. A kriptovaluta és az egyéb fizetési módok, mint például utalványok vagy QR-kódos fizetés, marginális szerepet töltenek be. A válaszadók többsége soha nem használja ezeket a lehetőségeket, ami azt jelzi, hogy ezek a megoldások még nem integrálódtak a mindennapi fizetési gyakorlatba, különösen fizikai vásárlások esetén. Az átutalás egy köztes kategóriát képvisel, amelyet a válaszadók változó gyakorisággal alkalmaznak. Ez a fizetési mód inkább szolgáltatásokhoz vagy nagyobb értékű tranzakciókhoz kapcsolódik, nem jellemző a mindennapi vásárlásokra, de a digitális banki szolgáltatások fejlődésével ennek szerepe is növekedhet. Ez az eredmény nem is kirívó és nem meglepő a gyakorlatban.

A fizetési módok iskolai végzettség szerinti alakulása jól tükrözi a pénzügyi és digitális kompetenciák különbségeit, valamint az egyes csoportok technológiai nyitottságát. A készpénzhasználat esetében megfigyelhető, hogy az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében viszonylag magas azok aránya, akik soha nem használnak készpénzt (ez szinte elképzelhetetlen, hacsak nem nagyon fiatal válaszadókról van szó), ugyanakkor a mindig használók aránya is jelentős. Ez arra utal, hogy ebben a csoportban a fizetési szokások polarizáltak, és valószínűleg a hozzáférés és bizalom kérdései befolyásolják a választást. A középfokú végzettséggel rendelkezők körében a ritkán használók aránya kiemelkedő, ami arra utal, hogy ez a csoport már részben áttért

3. ábra: A fizetési megoldások megoszlása a válaszadók véleménye alapján

Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854

1. táblázat: A fizetési megoldások megoszlása a válaszadók iskolai végzettsége alapján

		Alapfok	Középfok	Felsőfok - BA, BSc	Felsőfok - MA, MSc	Pearson Chi	Cramer V
Készpénz	Soha	22,10%	8,62%	9,34%	7,43%	0,000	0,119
	Ritkán	17,60%	31,11%	34,59%	44,98%		
	Néha	20,60%	30,67%	31,38%	23,79%		
	Gyakran	22,10%	20,30%	17,02%	12,27%		
	Mindig	17,60%	9,31%	7,67%	11,52%		
Bankkártya	Soha	17,98%	5,87%	6,14%	7,06%	0,000	0,107
	Ritkán	24,72%	14,74%	13,67%	17,10%		
	Néha	23,22%	22,11%	23,85%	18,59%		
	Gyakran	23,97%	35,29%	32,22%	31,97%		
	Mindig	10,11%	21,99%	24,13%	25,28%		
Mobiltárca	Soha	33,71%	41,85%	40,03%	41,64%	0,025	0,052
	Ritkán	19,10%	13,37%	15,20%	14,13%		
	Néha	20,22%	15,43%	18,13%	15,99%		
	Gyakran	18,35%	16,93%	13,11%	15,61%		
	Mindig	8,61%	12,43%	13,53%	12,64%		
Kriptoaluta	Soha	47,19%	72,77%	66,81%	63,20%	0,000	0,106
	Ritkán	22,47%	10,24%	11,16%	13,75%		
	Néha	13,86%	9,62%	13,39%	10,78%		
	Gyakran	9,74%	5,18%	6,56%	6,32%		
	Mindig	6,74%	2,19%	2,09%	5,95%		
Átutalás	Soha	37,45%	27,55%	22,18%	20,82%	0,000	0,073
	Ritkán	20,22%	30,17%	29,57%	31,97%		
	Néha	25,84%	24,23%	27,62%	23,05%		
	Gyakran	10,11%	13,05%	16,46%	16,73%		
	Mindig	6,37%	5,00%	4,18%	7,43%		
Egyéb	Soha	45,32%	63,27%	58,16%	52,79%	0,000	0,076
	Ritkán	20,60%	14,68%	15,76%	17,84%		
	Néha	17,23%	12,68%	16,18%	13,38%		
	Gyakran	10,49%	5,62%	6,14%	7,81%		
	Mindig	6,37%	3,75%	3,77%	8,18%		

Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854

más fizetési formákra. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők, különösen a BA/BSc szinten, leginkább néha használják a készpénzt, ami a tudatosabb pénzhasználatra és a digitális alternatívák iránti nyitottságra utal. A bankkártya használata kapcsán is érdekes üzenetet közvetít a lenti táblázat. Az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében viszonylag magas azok aránya, akik soha nem használják ezt a fizetési módot, míg a mindig használók aránya alacsony. Ez a digitális pénzügyi eszközökhöz való hozzáférés korlátozottságára utalhat. A középfokú végzettséggel rendelkezők esetében a ritkán és néha használók aránya magas, ami átmeneti állapotot jelez a készpénz és a digitális fizetés között. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében a bankkártya használata már sokkal elterjedtebb, különösen a BA/BSc szinten, ahol a néha használók aránya kiemelkedő. Ez a csoport tehát már integrálta a bankkártyát a mindennapi fizetési gyakorlatába.

A mobil tárca használata minden végzettségi szinten alacsony, de különösen az alapfokú és középfokú végzettséggel rendelkezők körében dominál a soha válasz. Ebből látszik, hogy a mobilfizetés még nem vált általánossá, és elsősorban a technoló-

giai hozzáférés, valamint az eszközhasználati készségek hiánya akadályozza elterjedését. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében is magas a soha válaszok aránya, de már megfigyelhető némi elmozdulás a néha és gyakran használat irányába, különösen az MA/MSc szinten. A kriptoaluta használata minden végzettségi szinten marginális. A válaszadók túlnyomó többsége soha nem használja ezt a fizetési módot, ami azt jelzi, hogy a kriptoalutak még nem integrálódtak a mindennapi pénzügyi gyakorlatba, függetlenül az iskolai végzettségtől. Az átutalás, mint fizetési forma szintén nem mutat jelentős különbséget végzettség szerint. Minden csoportban viszonylag kiegyensúlyozottan oszlik meg a ritkán, néha és gyakran válaszok aránya, ami arra utal, hogy ez a fizetési mód inkább a tranzakció jellegétől függ, mintsem az iskolai végzettségtől. Az egyéb fizetési módok, mint például utalványok vagy QR-kódos megoldások, szintén alacsony arányban jelennek meg, és nem mutatnak jelentős különbséget az iskolai végzettség szerint. A Pearson-féle Chi négyzet érték alapján elmondható, hogy minden módot befolyásol az iskolai végzettség, azonban a Cramer-féle V érték alapján ez a befolyás nem jelentős. A Pearson-féle Chi

2. táblázat: A fizetési megoldások megoszlása a válaszadók generációs hovatartozása alapján

		BB generáció	X generáció	Y generáció	Z generáció	Alfa generáció	Pearson Chi	Cramer V
Kézpénz	Soha	16,57%	6,79%	8,62%	10,22%	18,29%	0,000	0,082
	Ritkán	27,07%	36,20%	34,04%	32,11%	13,14%		
	Néha	23,20%	29,41%	29,80%	29,39%	32,00%		
	Gyakran	21,55%	17,80%	16,94%	20,27%	18,29%		
	Mindig	11,60%	9,80%	10,59%	8,01%	18,29%		
Bankkártya	Soha	15,47%	5,88%	6,51%	6,22%	12,57%	0,000	0,077
	Ritkán	21,55%	16,59%	14,83%	13,80%	21,14%		
	Néha	14,92%	22,93%	22,39%	22,32%	27,43%		
	Gyakran	30,39%	36,20%	33,74%	32,62%	25,71%		
	Mindig	17,68%	18,40%	22,54%	25,04%	13,14%		
Mobiltárca	Soha	58,01%	54,45%	35,85%	33,22%	37,71%	0,000	0,118
	Ritkán	12,15%	15,54%	17,40%	12,95%	11,43%		
	Néha	13,26%	12,82%	19,52%	16,95%	21,14%		
	Gyakran	8,29%	11,01%	16,04%	19,59%	18,29%		
	Mindig	8,29%	6,18%	11,20%	17,29%	11,43%		
Kriptovaluta	Soha	62,43%	73,76%	61,88%	72,66%	43,43%	0,000	0,100
	Ritkán	16,02%	9,95%	13,77%	9,97%	21,71%		
	Néha	9,39%	10,71%	11,80%	10,14%	17,71%		
	Gyakran	4,97%	3,77%	9,23%	5,28%	9,14%		
	Mindig	7,18%	1,81%	3,33%	1,96%	8,00%		
Átutalás	Soha	27,62%	18,25%	24,66%	31,26%	31,43%	0,000	0,094
	Ritkán	24,86%	29,56%	29,05%	31,09%	21,14%		
	Néha	18,78%	27,15%	27,69%	23,68%	24,00%		
	Gyakran	18,23%	19,91%	14,52%	9,88%	12,57%		
	Mindig	10,50%	5,13%	4,08%	4,09%	10,86%		
Egyéb	Soha	48,62%	60,94%	56,13%	65,08%	37,71%	0,000	0,092
	Ritkán	21,55%	16,14%	17,25%	13,71%	17,14%		
	Néha	11,05%	13,12%	15,73%	13,12%	20,57%		
	Gyakran	9,39%	6,49%	6,96%	4,43%	14,29%		
	Mindig	9,39%	3,32%	3,93%	3,66%	10,29%		

Forrás: saját kutatás, 2025, N = 2854

négyzet próba eredménye alapján statisztikailag is igazolható, hogy az iskolai végzettség szignifikáns hatással van a fizikai vásárlások során alkalmazott fizetési szokásokra. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók által választott fizetési módok nem függetlenek az oktatási szintjüktől, hanem összefüggést mutatnak vele. Az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők körében jellemzőbb a készpénzhasználat, míg a magasabb végzettségűek nagyobb arányban alkalmaznak digitális megoldásokat, például bankkártyát vagy mobil tárcát. Ez az összefüggés arra utal, hogy a pénzügyi és digitális kompetenciák, valamint az eszközhasználati készségek fejlettsége befolyásolja a fizetési preferenciákat. A statisztikai kapcsolat megerősíti, hogy a pénzügyi edukáció és a digitális hozzáférés fejlesztése kulcsfontosságú lehet a modern fizetési formák szélesebb körű elterjesztésében.

A fizetési szokások generációk szerinti alakulása jól tükrözi a technológiai fejlődéshez való alkalmazkodás mértékét, valamint a különböző korcsoportok pénzügyi viselkedését. A készpénzhasználat esetében a legidősebb, BB generáció tagjai körében figyelhető meg a legmagasabb arány a „soha” válaszoknál, ami meglepő, hiszen általában az idősebb korosztályhoz kötik

a készpénzhasználatot. Ugyanakkor ebben a csoportban a „ritkán” és „néha” válaszok is magasak, ami arra utal, hogy bár nem kizárólagosan készpénzt használnak, mégis gyakran élnek vele. Az Alfa generáció esetében a „soha” válaszok aránya kiemelkedően magas, ami a digitális fizetési formák iránti nyitottságot tükrözi, ugyanakkor a „néha” és „ritkán” válaszok is jelentősek, ami arra utal, hogy a készpénz még nem tűnt el teljesen a legfiatalabbak körében sem. A bankkártya használata minden generációban elterjedt, de különösen az X és Y generáció körében figyelhető meg a legmagasabb arány a „gyakran” és „mindig” válaszoknál. Ez a két generáció tehát a leginkább bankkártya-orientált, ami összefüggésben állhat azzal, hogy ők azok, akik a legaktívabbak a munkaerőpiacon, és a legnagyobb arányban rendelkeznek bankszámlával. A bankkártyás fizetés náluk a legtermészetesebb, hiszen a bankszámlájukra érkező fizetésük elköltésének ez a leghatékonyabb és legpraktikusabb módja. A Z generáció esetében is jelentős a bankkártya használata, de itt már megjelenik a mobilfizetés alternatívája, ami részben kiváltja a hagyományos kártyás tranzakciókat. Az Alfa generáció esetében a bankkártya használata még nem domi-

náns, ami életkori sajátosságokkal magyarázható. A mobil tárca használata egyértelműen generációs különbségeket mutat. A BB és X generáció tagjai körében a mobilfizetés szinte teljesen hiányzik, a „soha” válaszok aránya kiemelkedően magas. Ezzel szemben a Z generáció esetében már jelentős azok aránya, akik néha vagy gyakran használják ezt a fizetési módot, míg az Alfa generáció esetében a technológiai affinitás ellenére még nem alakult ki stabil használati minta, valószínűleg életkoruk miatt. A kriptovaluta használata minden generációban marginális, de a Z és Alfa generáció esetében már megjelenik néhány válaszadó, akik alkalmanként alkalmazzák ezt a fizetési formát. Ez a trend a jövőben várhatóan erősödni fog, ahogy a digitális pénzügyi eszközök elfogadottsága növekszik. Az átutalás, mint fizetési mód leginkább az X és Y generáció körében elterjedt, ahol a válaszadók jelentős része néha vagy ritkán alkalmazza. A Z generáció esetében ez a forma kevésbé jellemző, míg az Alfa generáció esetében szinte teljesen hiányzik, ami szintén életkori sajátosságokkal magyarázható. Az egyéb fizetési módok, mint például utalványok, cafeteria kártyák vagy QR-kódos megoldások, szintén alacsony arányban jelennek meg, és leginkább az Y és Z generáció körében fordulnak elő. Ezek a megoldások még nem váltak általánossá, de bizonyos szektorokban és célcsoportokban növekvő szerepük lehet. A Pearson-féle Chi négyzet érték alapján itt befolyás látható minden módzat tekintetében a generációs hovatartozást illetően, de a Cramer-féle V érték alapján a kapcsolat nem mondható erősnek. A Pearson-féle khi-négyzet próba eredménye alapján statisztikailag igazolható, hogy a generációs hovatartozás szignifikáns hatással van a fizikai vásárlások során alkalmazott fizetési szokásokra. Ez azt jelenti, hogy a különböző korcsoportok nem azonos módon választanak fizetési eszközt, hanem a generációs különbségek mentén jól elkülöníthető mintázatok figyelhetők meg. A legidősebb generációk, különösen a BB és X generáció tagjai körében jellemzőbb a hagyományos fizetési módok, például a készpénz használata, míg a fiatalabb generációk, különösen a Z és Alfa generáció esetében már egyértelműen megjelennek a digitális alternatívák, mint a bankkártya, mobil tárca vagy akár kriptovaluta. A statisztikai kapcsolat megerősíti, hogy a technológiai fejlődéshez való alkalmazkodás, a digitális eszközhasználat és a pénzügyi szokások szorosan összefüggnek a generációs háttérrel. Ez az eredmény fontos szempont lehet a pénzügyi szolgáltatók számára, akik célzott fejlesztésekkel és kommunikációval tudják támogatni a különböző generációk igényeit.

KÖVETKEZTETÉSEK

A fenti kutatás eredményei alapján egyértelműen megállapítható, hogy mind az iskolai végzettség, mind a generációs hovatartozás szignifikáns hatással van a fizikai vásárlások során alkalmazott fizetési szokásokra. A Pearson-féle khi-négyzet próba statisztikai eredményei azt mutatják, hogy a válaszadók fizetési módválasztása nem független sem az oktatási szintjüktől, sem attól, hogy mely generációhoz tartoznak. A magasabb végzettséggel rendelkezők körében jellemzőbb a digitális fizetési formák, például a bankkártya és a mobil tárca használata, míg az alacsonyabb végzettségűek inkább a készpénzt preferálják. Hasonló mintázat figyelhető meg generációs bontásban is: a fiatalabb generációk, különösen a Z és Alfa generáció tagjai nyitottabbak az új technológiákra, míg az idősebbek, például a BB generáció, inkább a hagyományos fizetési módokat részesítik

előnyben. Ezek az összefüggések rámutatnak arra, hogy a pénzügyi edukáció, a digitális kompetenciák fejlesztése és a technológiai hozzáférés kulcsszerepet játszanak a fizetési szokások alakulásában. Konklúzióként elmondható, hogy a magasabb iskolai végzettségű csoportok nyitottabbak a digitális fizetési formákra, míg az alacsonyabb végzettségűek körében a hagyományos megoldások dominálnak. A fizetési szokások generációs bontásban jól tükrözik a technológiai fejlődés hatását, valamint a digitális eszközök elfogadásának mértékét. A fiatalabb generációk nyitottabbak az új megoldásokra, míg az idősebbek inkább a hagyományos formákat részesítik előnyben. Ez a dinamika fontos szempont lehet a pénzügyi szolgáltatók és kereskedők számára a jövőbeni fejlesztések és célzott kommunikáció tervezésekor. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a pénzügyi szolgáltatók és döntéshozók célzott edukációs és fejlesztési programokat dolgozzanak ki, amelyek figyelembe veszik a különböző végzettségi szintekhez és generációkhoz tartozó csoportok eltérő igényeit. A digitális fizetési megoldások elterjesztéséhez elengedhetetlen a digitális kompetenciák fejlesztése, különösen az alacsonyabb végzettségű és idősebb korosztályok körében. Emellett fontos, hogy a fiatalabb generációk számára innovatív, biztonságos és könnyen hozzáférhető technológiai megoldások álljanak rendelkezésre, amelyek megfelelnek az ő pénzügyi szokásaiknak és elvárásaiknak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kutatást és a tanulmányt a Makovecz Campus Alapítvány – Collegium Professorum Hungarorum támogatta.

IRODALMI FELDOLGOZÁS

- BONDAR, S. – HSU, J. C. – PFOUGA, A. – STJEPANDIĆ, J. (2017): Agile digital transformation of system-of-systems architecture models using Zachman framework. *Journal of Industrial Information Integration*, 7, pp. 33–43. ISSN 2452-414X, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jii.2017.03.001>
- CHAULAGAIN, R. P. (2015): Contribution of financial literacy to behavior. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 7(6(J)), pp. 61–71. ISSN 2220-6140, DOI: 10.22610/jeb.s.v7i6(J).618
- DEUFLHARD, F. – GEORGARAKOS, D. – INDERST, R. (2015): Financial literacy and savings account returns. *IMFS Working Paper Series*, No. 88. Goethe University Frankfurt, Institute for Monetary and Financial Stability, Frankfurt am Main, 41 p. ISSN 1725-2806, DOI: 10.2866/35825
- GARAI-FODOR, M. (2023): Analysis of financially aware consumer segments from the perspective of conscious consumer behaviour. *Acta Polytechnica Hungarica*, 20(3), pp. 83–100. ISSN 1785-8860
- GARAI-FODOR, M. – JÄCKEL, K. (2024): Generational and regional differences in job choice preferences and motivations. *Acta Polytechnica Hungarica*, 21(9), pp. 201–218. ISSN 1785-8860
- INGALE, K. K. – PALURI, R. A. (2022): Financial literacy and financial behaviour: a bibliometric analysis. *Review of Behavioral Finance*, 14(1), pp. 130–154. ISSN 1940-5987, DOI: <https://doi.org/10.1108/RBF-06-2020-0141>
- KAISER, T. – LUSARDI, A. (2024): Financial Literacy and Financial Education: An Overview. *IZA Discussion Papers*, No. 16926. IZA – Institute of Labor Economics, Bonn, 55 p. ISSN 2364-1428, DOI: <https://doi.org/10.3386/w32355>

- LONE, U. M. – BHAT, S. A. (2022): Impact of financial literacy on financial well-being: a mediational role of financial self-efficacy. *Journal of Financial Services Marketing*, pp. 1–16. ISSN 1479-1846, DOI: 10.1057/s41264-022-00183-8
- LUSARDI, A. (2019): Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 8 p. ISSN 2235-6282, DOI: 10.1186/s41937-019-0027-5
- LUSARDI, A. – MESSY, F. A. (2023): The importance of financial literacy and its impact on financial wellbeing. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1(1), pp. 1–11. ISSN 2753-3212, DOI: 10.1017/flw.2023.8
- MARTIN, A. (2008): Digital literacy and the digital society. In: Lankshear, C. – Knobel, M. (eds.): *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. Peter Lang, New York, pp. 151–176. ISBN 978-1433101694
- MEIER, P. – KÖHNE, S. – WOLF, M. – GERLING, C. (2022): Supporting small and medium-sized enterprises in the digital transformation – reflections on a flagship support program in Germany. *The Digital Revolution and the New Social Contract* series. Center for the Governance of Change, IE University, Madrid, 32 p.
- NOGUEIRA, M. C. – ALMEIDA, L. – TAVARES, F. O. (2025): Financial Literacy, Financial Knowledge, and Financial Behaviors in OECD Countries. *Journal of Risk and Financial Management*, 18(3), 167, 20 p. ISSN 1911-8074, DOI: 10.3390/jrfm18030167
- NOVITASARI, D. – JULIANA, J. – ASBARI, M. – PURWANTO, A. (2021): The effect of financial literacy, parents' social economic and student lifestyle on students personal financial management. *Economic Education Analysis Journal*, 10(3), pp. 522–531. ISSN 2502-356X, DOI: 10.15294/eeaj.v10i3.50721
- PARVIAINEN, P. – TIHINEN, M. – KÄÄRIÄINEN, J. – TEPPOLA, S. (2022): Tackling the digitalization challenge: how to benefit from digitalization in practice. *International Journal of Information Systems and Project Management*, 5(1), pp. 63–77. ISSN 2182-7788, DOI: 10.12821/ijispm050104
- REHMAN, K. – MIA, M. A. (2024): Determinants of financial literacy: a systematic review and future research directions. *Future Business Journal*, 10, 75, 22 p. ISSN 2314-7210, DOI: 10.1186/s43093-024-00365-x
- ROMERO, I. – MARTINE-ROMAN, J. A. (2012): Self-employment and innovation. Exploring the determinants of innovative behaviour in small business. *Research Policy*, 41(1), pp. 178–189. ISSN 1873-7625, DOI: 10.1016/j.respol.2011.07.005
- SERETIDOU, D. – BILLIOS, D. – STAVROPOULOS, A. (2025): Integrative Analysis of Traditional and Cash Flow Financial Ratios: Insights from a Systematic Comparative Review. *Risks*, 13(4), 62, 20 p. ISSN 2227-9091, DOI: 10.3390/risks13040062
- SIVARUBAN, S. (2021): A Comprehensive Financial Analysis Tools on the Financial Institution on COVID-19 Perspective. SSRN Working Paper, 18 p. ISSN 1556-5068, DOI: 10.2139/ssrn.3824434
- STOLPER, O. A. – WALTER, A. (2017): Financial literacy, financial advice, and financial behavior. *Journal of Business Economics*, 87, pp. 581–643. ISSN 0044-2372, DOI: 10.1007/s11573-017-0853-9
- SURI, A. – JINDAL, L. (2022): Financial literacy for well-being: Scientific mapping and bibliometric analysis. *Citizenship, Social and Economics Education*, 21(3), pp. 209–233. ISSN 2047-1734, DOI: 10.1177/14788047221120917
- ZENTAI, P. – MOLNÁRNÉ KOVÁCS, J. (2024): Financial literacy and its development prospects: insights from Hungarian and international literature. *Public Finance Quarterly*, 70(4), pp. 48–62. ISSN 0031-496X, DOI: 10.35551/PFQ_2024_4_2